

Die Welle

Hoe kun je leren manipuleren?

De film *Die Welle* wordt vaak in de les gebruikt. Opdrachten waarmee leerlingen de bedoeling van de regisseur achterhalen zijn er dan ook genoeg op Nederlandse en Duitse sites. Een stapje verder gaat het als leerlingen zelf gaan bedenken welke cinematografische trucjes ze uit zouden willen halen.

Daan Schuijt is
redacteur van Kleio

In korte tijd is *Die Welle* (2008) een veelgebruikte film in het onderwijs geworden. De Duitse leraar maatschappijleer Rainer Wenger moet zijn leerlingen tijdens een projectweek duidelijk maken wat de staatsvorm autocratie betekent. Tot ongenoegen van de scholieren begint hij met verwijzingen naar het Derde Rijk. Dat is allemaal wel belangrijk, vinden de leerlingen, maar zoiets zal in het Duitsland van nu, met alle kennis over die periode,

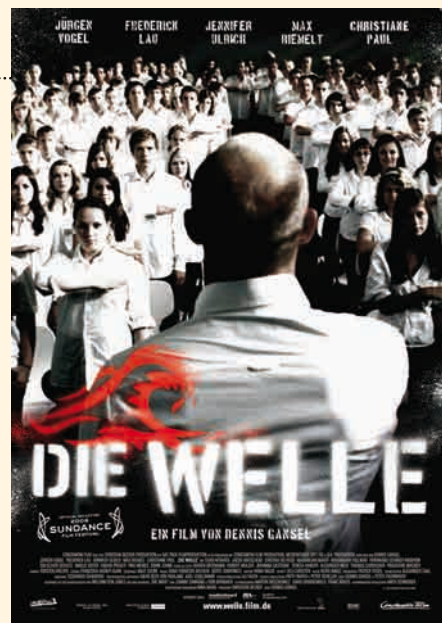
toch nooit meer voorkomen. Achterhaald, dus. Om hen van repliek te dienen, bedenkt Wenger een experiment waarin hij laat zien hoe makkelijk het is om een menigte te manipuleren. Leerlingen melden zich vrijwillig aan en kiezen Wenger als hun leider. In de loop van de week vormt hij de groep scholieren tot de autocratisch geleide gemeenschap *Die Welle* met uniformen, symbolen, een groet en vaste leuzen. Het wordt een groot succes en de leerlingen gaan er volledig in op. Als Wenger aan het einde van de week zijn ware bedoeling kenbaar maakt, begrijpen de leerlingen dat ook zij dus makkelijk te manipuleren zijn. Het loopt uit de hand als de meest fanatieke volgeling van *Die Welle* zich weigert neer te leggen bij het experiment en uiteindelijk zelfmoord pleegt. Wenger wordt daarop gearresteerd en beseft dat ook hij zich te veel heeft laten meeslepen door *Die Welle*.

Die Welle / The Wave

Je zou de film een geactualiseerde versie van *The Wave* (1981) kunnen noemen. Beide films hebben het waargebeurde verhaal uit 1967 als inspiratiebron waarbij de leraar Ron Jones uit Palo Alto, Californië als

experiment de beweging *The Third Wave* in zijn klas oprichtte als antwoord op de vraag hoe de Duitsers zich onder Hitler zo hadden kunnen laten meeslepen.

In interviews rondom het verschijnen van *Die Welle* wijst regisseur Dennis Gansel op twee belangrijke verschillen. In 1967 vroegen de kinderen, wiens ouders de oorlog hadden meegemaakt, zich af hoe een volk zich zo kon laten manipuleren. In die vraag lagen onbegrip, angst en verwijten ten aanzien van de generatie boven hen besloten. In 2008 ligt volgens Gansel het gevaar van onverschilligheid op de loer. Voor hun gevoel zijn de leerlingen in Duitsland met alle lessen over de oorlog zo grondig afgericht dat zij toch wel immuun voor dictators en totalitaire regimes zouden moeten zijn. Als Wenger in de film weer aankomt met het Derde Rijk slaken zij dan ook een zucht van verveling. Juist om die onverschilligheid op te heffen, kiest Gansel voor een ander einde van de film dan zijn collega Alexander Grasshoff in 1981. *Die Welle* eindigt gewelddadig met een schietincident en de zelfmoord van een van de leerlingen, Tim Stoltefuss, die als buitenbeentje in de nieuwe beweging juist opgebloeid was. Dit wijkt af van de afloop van

Die Welle (2008)

Regisseur: Dennis Gansel

Met: Jürgen Vogel, Frederick Lau, Jennifer Ulrich, Max Riemelt

Duur: 107 min.

De dvd is vanaf € 7,99 bij diverse internetwinkels te bestellen.

het werkelijke experiment uit 1967 en de eerdere film. In die gevallen eindigde het zonder bloedvergieten. Voor Gansel was dit een doelbewuste manier om een shock bij het publiek teweeg te brengen. Tijdens het filmen merkte hij op dat de leerlingen op de school waar hij opnames maakte die groet en leuzen wel grappig vonden. Ook al waren zij volledig op de hoogte dat er een film werd gemaakt, toch gingen zij steeds meer dingen van *Die Welle* overnemen. Gansel besloot daarom dat het einde van de film zeer duidelijk moest laten zien welk gevaar er schuilt in grappig doen over dictatuur.

Klassieke status

Was *The Wave* al een klassieker in de klas, zijn jongere broertje *Die Welle* heeft in korte tijd diezelfde status verworven. Via internet kunt u heel makkelijk aan allerlei lesmateriaal komen. De site www.duitslandweb.nl biedt een goede Nederlandstalige opdracht en op de officiële Duitstalige site bij de film www.welle.film.de zijn er voor leerlingen en leraren aparte ingangen met opdrachten, achtergrondinformatie, interviews en kritische besprekingen.

Om het thema manipulatie goed tot zijn recht te laten komen, is een opdracht met aandacht voor de cinematografische aspecten van *Die Welle* aan te raden. Op die manier worden leerlingen zich bewust van het feit dat ook Gansel effecten gebruikt om zijn publiek te beïnvloeden, van iets te overtuigen. Deze opdracht is een variant op een traditionele werkvorm, waarbij de leraar een verhaal begint, abrupt stopt en zijn leerlingen het vervolg laat bedenken. In dit geval krijgen de leerlingen een zeer korte samenvatting van de film *Die Welle* en gaan zij daarna in groepjes een

draaiboek maken van een deel van de film. Wanneer ze klaar zijn, kijken de leerlingen met hun draaiboek in de hand naar de echte film. Het groepje dat het dichtst bij het origineel weet te komen, wint een Oscar van de klas. De film wordt in zes onderdelen opgedeeld (zie 'bruikbare scènes') en verspreid over groepjes van drie of vier leerlingen. Een aantal onderdelen zal dubbel verspreid worden. Bij ieder onderdeel maken de leerlingen een draaiboek. Daarvoor bepalen zij eerst gezamenlijk de handeling (in een paar zinnen beschrijven wat er gebeurt), waarna ieder groepslid zich op een ander aspect van het filmen toelegt. Zo bedenkt iemand welke camera-instellingen van pas kunnen komen, een ander houdt zich bezig met het perspectief en de bewegingen van de camera, een derde schrijft een aantal dialogen en ook kan iemand zich in de geluidseffecten verdiepen. Bij de opdracht zitten enkele bijlagen met wat basale uitleg over al deze zaken. De leerlingen krijgen een lesuur de tijd om aan het draaiboek te werken en kunnen het als huiswerk afmaken. Dat is te kort voor een heel uitgebreide en gedetailleerde opdracht. De zes onderdelen volgen de grote lijn van de film, zijn ieder ongeveer vijftien minuten lang en bestaan telkens uit meerdere scènes van een paar minuten. In werkelijkheid beslaan de draaiboeken daarvoor enkele honderden pagina's. De opdracht is er vooral op gericht dat de leerlingen zich bewust worden van de kunstgrepen die je als regisseur kunt gebruiken om een bepaalde boodschap over te brengen. Wanneer zij hiermee oefenen op een klein stukje, zullen zij het in de rest van de film terugzien en de essentie van *Die Welle* zeker herkennen. ■

Bruikbare scènes:

- Wenger begint de projectweek over autocratie met een aantal verwijzingen naar nazi-Duitsland. De leerlingen raken snel verveeld en zeggen dat ze dat nu wel kennen. Ze zijn van mening dat zij zo vaak over de gevaren van Hitler en de nazi's hebben gehoord dat zoiets in Duitsland niet meer zal gebeuren.
- Het experiment van Wenger wordt duidelijk: de leerlingen kiezen hem als leider, vriendengroepjes doen er niet meer toe, er komen uniforms, een symbool en een speciale groet.
- Het buitenbeentje van de klas bloeit op en ziet ineens de kans om zich extra te bewijzen. Hij doet dat bijvoorbeeld door graffiti te spuiten op een hoog gebouw.
- Een van de meisjes begint te twifelen en wil geen wit hemd meer dragen, terwijl dat wel bij het uniform hoort. Dit heeft direct gevolgen voor haar.
- Aan het einde van de week zegt Wenger het experiment te willen verlengen in heel Duitsland. Als een leerling protesteert, laat Wenger hem naar voren komen met de vraag om hem te straffen.
- Het buitenbeentje van de klas is zo opgegaan in het experiment dat hij niet wil geloven dat het bedacht is. Uit woede en verdriet pleegt hij zelfmoord. Wenger wordt daarvoor opgepakt door de politie.

De opdracht is in zijn geheel te downloaden via de website www.vgnkleio.nl/kleio

